

Idel-Ural

Azatlıqnyñ qoral köce belän genä jaulap alıroğa mömkin

Al'fred Rozenberg yznen notbında tybändäge məs'ələlergä tuqtalıp ytte:

„Nju-York hem London beten çir şarında xalqara politisio ojbıstıru məs'ələsen kytarep cıqtılar. Alarnıñ xəzergä vaqıtta bu talaplarnı nicektä bulsa, aşqıç rəvəstə, tormışqa aşırılğa tırışular, alar artında xalqara politisioe ojbıstıruda jaqın qızqısnıç hem bu məs'ələne aşqırtıç tərکمnär bulıñ cıq kırıstə. Şul uq tərکمnär Zeneva Sojuzına berleşän xucalıq diktaturasına qarış torğan köclərne basu eceñ yz vaqıtında Antanta qulına yzələstereğän məçbyrləy köclären birməyde „Millötler Ligasın“ çäçeläp cıqqannar ide. Ul vaqıtta bu səjasi jynəleşnən töp teləge bulıp — „keşə sejjcänlek masonnar nigezında“ beten denja cəmhıyriätən tezy ide. Xəzergä köndə alarnıñ çir şarındaq xalıqlar başına „beten denja prezidentin“ qujarğa teläyläre — beten çir şarında xakimlekne yz qulına alıroğa tırışularınan kilep cıqqa. Denja jəhydecelegen xucalıq tərکمnär tarafınan bilgeləngän ajrım şexsilergä beten millätler jazmıış birelergä ties bula. Bilgele, bu vaqıtta ajrım millätlärnen azatlıq, alarnıñ milli qızqısnıç tormışqa aşırılmacıcaq. Şulaj itep hər ber univirsalizm beten denja kılaməne xakimietne talap itä. Ölegə qəder bulqan tabiqi milli tezeleşlärne juq itergə tırışa.

AQS byzengə beten denja körəşenə quşıldı. Qajda mömkinlek bulsa, ul şında utqa maj sala başladı. Yznen imperialistik teləklären xalıqtan jəery eceñ, xalıqnyñ jalqan propaqanda belän aqulap, vatan sejjcänlek astına jərenep, beten denjadaq eñ azatlıqnyñ betery eceñ menləgən xalıqlarnı suqış qırlarına taşladı.

Marksizm — denja tezeleşenə qarışta, ul barı tik kire ajlenderelgən kapitalizm. Ul şulajıq kapitalizm kebek çansız, zur kılamədə, yzencəlekke qarabıca, ber byleknən qızqısnıç, çəmqiät qızqısnıçınan juqarı quja. Alar ikese də hər ber millät eceñdäge kypceleknen azatlıqnyñ beteryne talap itälär.

Yznen tirən eçtelege belän beten denja kapitalizm hem bolşeviklärniñ beten denja inqılabs berbersenə doşman tygellär. Alar tik eñtenlek xakimietnə alu körəşendə ike konkurent qına. İkesenən də sonq teləge ber — beten denja xalıq köcennən-fajdalann, alarnı talaa. Denja jəhydecege alar arasında bulqan kileşylären, alar arasındaq dıslıqnyñ simvois bulıp tora. Kapitalizm hem bolşevizm xərkəten alıp barıç köc — jəhydlär. Şuna kırədə denja jəhydecege eceñ alarnıñ qajış çinse də jarış. Alar ikese də jəhydecek qulına otış kiteriy eceñ körəşälär.

Tarix yz vaqıtında AQS aldında qajız tur mömkinleklär actı. Amerika acılıñ natiçəsində keşelər yz qarışına akitta genə sejili torğan bajlıqların aldılar. Jöz menləgən keşelərne jana

Al'fred Rozenberg notbıq

Jəkşəmbə kən irtən, Praga şəhərində, german operası binasında, „Rux azatlıq“ digen ideologik temada tantanalıq çibış ytkerelde. Çibışta reixsleiter Al'fred Rozenberg Germaniä hem qomumi Jevropanıñ ruxanı azatlıq turında zur notbıq sejləde. Rozenberg, yznen notbında, Germaniä hem Jevropa doşmannarınıñ totqan sejjasetən acıp saldı hem alarğa qarış kisken tuqıt jasadı.

eş kette, jöz menləgən keşelər aldında jana çirdə baxetle tormış tezy eceñ beten mömkinleklär buldı. Getenın: „Amerika, beznen iske kontinentqa qaraganda, sina jaxış“ diep ajtyenen töp məqnəse bezgə acıq tanış.

Ləkin bu kyp bşanıclar belän başlanqan jana çirdə jana tormış tezy nindi natiçələr birde son? Konkurensio arqasında texnika hem xucalıq byleklären artıq dərəcədə ysye — ilnəñ bajlıqnyñ jırtıqlarına talauqa, igencelərne, qırların, urmannarın beterygə kiterde. İl — yzen yze aşauç kın buşlıqqa ajlınde. Jırtıqlarına talanqan çirlärdən millionnarca fermerlər qararğa məçbyr buldılar. Texnikanıñ planı az yse Amerikada 1200000 eçene eçez qaldırdı. Alar barış da yzlärenen tormışların nicek tə bulsa janadan ajaqqa bastıru eceñ ilnəñ ber pöcmaqınan ikence pöcmaqına eş eçlip jörilär. Keşenen yzlegen betery, anıñ tormışın tulısnıca standartqa ajlandery simvois bulıp — Nju-Yorkta 50—80 eçazlı biek jortlar ysälär. Bu taş gigantlar buşlıq eceñdə negriar

çırs jandırbı. AQS provinsiasında, urta amerikanlı — mişcanlıq materializmına baş-ajaq belän batqan. Beten il buşına bormalı timerdən tezelgən alacıqlar, köndəlek qadı kyneləz tormış kətkən şəharlər çäçelgənnär. Amerikada jəhyd liberalizmıñ ruxanı azatlıq menə şulaj kyrenä!

Bez ber vaqıtta da, ber xalıqqa da — ul amerikanlı, fransuz, ingliz bulmasın, ana yz tormışın yz qarış belän tezergə qomacalıq itkənebez juq. Bez yz xalıqnyñ, 1918 nec jaldan başlap xalıqnyñ əxlaqın bozucı, anı tarqatıç jəhyd-negrişliq amerikanizmıñ saqlap qalırğa burlıçıbz. Ləkin qızqısnıç qarış bez mönə tulısnıca tormışqa aşır beteri almadıq əle. Un jıllar buş german xalıq amerikalıların, negrişlärni ulau hem cinau çırların, dza ulauların tınlarğa məçbyr buldılar. Xalıqnyñ əxlaqı tormışında bu bik auz təşir qaldırdı. Ölegə qəder kyp keşelər eñ muzıjkans dza ulauınan ajra alıbjlar. İkesen ber-berse belän butıjlar.

Sovetlar Sojuzınyñ jəhyd-proletarı beten denja inqılabs aşu german xalıqnyñ biologik quaten beterege tırışubında hic kemnen şige juq. Londonda beznen doşmannarın bız xəzərdən yk terle tərbiə komissiolərə tezegənnär. Germaniä çinelge, millionlaqan german xalıq koloniolergə hem sebergə məçbyri eşke çibələcəgen, jəşermicə, alar acıqtan acıp sejililər. Alarnıñ plans buşnıca, Germaniədə sonq un jıl eceñdə basılıp cıqqan beten uqu kitapları juq itelergə ties. Xalıqara komissionen qarış belän jəhydlər hem alarnıñ qojırbıqların tarafınan jazılqan tərbiəly mədnəstə german xalıq eceñ quullanma bulacaq.

Şulaj itep, „azatlıq deklaratsiə“ pərdəse astına jərenep, beznen doşmannarın bız german ruxanı mədnəstə betery eceñ zur kılamədə suqış, alıp baralar. Əgərdə Jevropa jəşläre bu suqışta bitaraf bulıp qalırğa teləşälär, alarnı barı tik qızqısnıç qına mömkin. Çenki ul, tik ul qına Jevropa mədnəstən ingliz-amerikalı hem jəhyd bolşeviklər jırtıqlarınan saqlap qalu eceñ körəşelər safinə basarğa ties. German qəskərləre german hem Jevropa mədnəstənen azatlıq eceñ körəşälär. Alar köncəşta hem kənbəstə, ber yk dərəcədə, Perikla hem August miras belän bergə. Gogenştäufən. Gete hem Betxoven miraslarına saqlıbjlar.

Amerika soldatları itelər pıcaq belän qorallannannar. Alar kınzal suqışın ejrenep xos-usi belem alıp cıqqannar. Kiresenə, german soldatınyñ ranesında Getenen „Faust“ bñ jəisə Gelderlinnıñ siqerlären kyreğə mömkin.

Amerika gangestorları hem GPU palatları bygen azatlıq apostolları rolen ujnamaqç bulalar. Azatlıq hem mədnəstənen monardan da artıq ojaıtsız rəvəstə kəlyne kyreğə mömkinme? Ləkin bu azatlıq apostolların, yzlärenen bolşevizm belän „xristiançılıq“ bajlənən kırıstiy eceñ Məskəyge barqan ingliz episkopları „quşp hem uzıp“ kittelär. German xalıqnyñ ruxı bu cinajətcl məqnəsezlekke qarış kytarele. Tarixta greklar yz mədnəstələrən saqlap qalırğa körəşən kebek, german xalıq da beten Jevropa mədnəstən saqlap qalu eceñ körəşə.

Ləkin azatlıq notbıqlar hem kitaplarda jazu belän genə kılmi, anı qoral belän körəşep alırğa kirek. Qılsıç gangestorlarğa çavap birergə ties. Beten denja xucalıqnyñ jırtıqlarına talauqa qarış, Jevropa xalıqnyñ azatlıq eceñ körəşygə irekie berleşiyen qujarğa tieslebez. Əgərdə xəzergə AQS hem Sovetlar Sojuzı çinip çəqsalar, Jevropanıñ jaytırtılmaslıq qarantıqlıq basacaq, jöz menləgən xalıqqa ylem kılacık. Millionlaqan xalıqlar Sovetlar Sojuzına, Tən jaq urmannarğa, Aziə buşlıqlarına, bizgə sazlıqlarına hem Afrika qomıqlarına quılacaq. Beten çir şarınan çibılqan jəhydlər german rəsasın

Dresden. Zwinger natur bərkə stilsində arxı. A. D. Pöppelman tərəfindən 1711—1722 nec jıllarda salınqan

40 266 55 624

ypcratacaqlar. Germaniəne vaq bylek-lərgə byləcəklər, german xalqı anı kyrə almaucə doşman, jərtqıclər, kecləycələr qılında qalacaq.

Bu qaranıq jaubz keclərgə qarşı, beznen ruxanı qarışbız aldında Jevropanın qajət zur tarixi əh-miətenen kyrenəse basa.

Beznen kyz aldibızdan borıncı greklərnin ham rimlərlənin qvətə, Jevropa qalimləre, fənni tikşery-cələrə, xalq ədəbiətin tudrıcılər: Volfram fon Ešenbax, Valter fon der Fogelvejde, Bamberg ham Haumburg, Ervin fon Şteinbax, Peter Parler, Djurer, Golbein, Dekart, Monten, Leonardo da Vinci, Mikel' Andzelo ham başqalar ytelər. Bez bu matur iske Jevropanı jaratabız. Anı bəten pocmaqlarına taralqan mədəniət ham sənəqət istəklərə beznen ecen qımmət. Ləkin ələ qajber keşələr bu məs'ələne dərəs anlap çitmilər. Bu suqışta yzlərenen kiləcək jazmış xəl qılınuyn təşenmilər.

Beznen ruxanı qarışbız aldında borıncı Akropol' nın həjkəllərə, Rimnen triumfal' arkalər, İspaniənen borıncı sarajlar ytelər. Beznen kyz aldibızda Pariz şəhərenen maturlıq, Gollandia kanallər, Flandriə sobor-lar, Norvegiə fiordlar toralar. Bu tarixi mədəniət istəklərə Jevropa xalqı kynləndə ontılmas soqlanqıbc toqlıqlar tudrılar. Bez yzebc turında qına ujlambıbz, jaubz kec belən basıp alıncıqan urmannar, kin dalalar ecəndə jəşəncən kəncəqıx xalq-larını, qorur kafkazlıların jaz-mış da bezne şulaj uq qəbzqındır. Bez Germaniənen kiləcək turında ujlıbz. Qara kec beznen bulqan kyp unışlıqlarınıbz juq itte. Ləkin beznen xalqını jərəge jana tozy teləge belən jana, azatlıqqa, omtıla.

German xalqını bəten eşə, içad ityce xəzmatne kyrsətə. Germaniənen kin dalalarında yzənen bəten xəzmaten çir-anaqə baqışlap german igcəncə kəndəlek xəzmaten alıp barə.

Bygenge kəndəge kərəş — babalar-bızın mirasın saqlau, içadi xəzmat ityce məmkinlek tudru ham bəten tarixi mirasların kiləcək buynnarqə tapşru ecen barə. Beznen azatlıq-bızın urlarqə təlayce, bezne fizik juq itərgə ujlauç kənbətiştaq ham kəncəqıştaq xianətcələrə qarşı kərəştə Jevropa soldatlar namus qalqan juqar totalər. Bu kərəştə tormışın saqlau, çanıb saqlau, vatann saqlau — keşelek yşən tudruc keclərnən nigeze bulqan rux azatlıqın saqlau belən bəjləngən. Şuna kyrdə aların azatlıq jazmış xəl itəlgəndə qomumi kərəşkə kyrtərləy saqəte tuqanıb anlaqan german ham Jevropa xalqlarına barə tik ber jul qala: ul — beznen səjke, borıncı Jevropanın bəten doşman-larına qarşı kərəş safına basu.

İtaliə korole Vektor-Emanuil jərdəm ytenə

Stalin skripkəsənə biyce Sfortstan ham Vbjınskiqə ypkələp, Vektor-Emanuil ingliz korolənə xat jazqan. Xatında, İtaliə korolənə təxəten saqlarqə ingliz korolənnən jərdəm ytingən. Ytenye nətiqəşə qaludan qurqıp inglizlər Sitsiliəne ham kən jaq İtaliəne alqan vaqıtta, yzənen alarqə ni qədər kyp xəzmat kyrsətkənən qabatlaqan. İngizlərnən İtaliə xalqın basu eşlərenə korol' Emanuilın kyp xəzmat kyrsətkənə hər kəmgə məqlum. İəkin xəzmat xaqın ingliz korole nindi rəvəştə birer, anıbn kiləcək kyrsəter.

Londonqə zur hava heçyme

Germaniə baş komandalıqını 22 nce qınvarda birgən xəbərəna qara-qanda, german hava keclərənen zur byleklərə 22 nce qınvarqə qarşı tənə London şəhərenen sənəqət by-leklərə zur hava heçyme jasadılar. Bombalauc bərencə dulqın ocqıclər kicke səqət 9 dan son, ajaz vaqıtta, Londonqə kerdələr. Bu heçym vaqıtında german ocuclər London şəhərenen yzək eleşənə qədər yttələr ham yzlərenen bilgeləngən urmannarına zur kyləmdə bombalar taşladılar. Şulaj uq heçym vaqıtında german ocuclər-lərnə, zur jaqın cıqudan fajda-lanıp, kyrtəcelek-eşə alıp barıqə da məmkinlek bulqan.

Jartə tənən son, german hava keclərənen jana bərləsməşə, fugaslı ham jəndərcəcə bombalar taşlap, bərencə dulqınbn təsiren kəcəjtələr. Doş-mannarın keclə saqlanu utına qara-mastan, german ocuclər heçymne planlı rəvəştə alıp barıqə irəstələr.

Germaniə belən Şvetsiəne səvdə turında kiləylərə

Amerika mətbuqatı, — Germaniə Şvetsiə səvdə turında syz jərgən vaqıtta ike-ara kiləsməlek məs'ələlər tuqan iməş, — dip sonq kənnərdə bik kyp „xəbərler“ birgən ide. İqlan itelən kiləy, bu „xəbərler“nən bərsən da juqqa cıqardı. Germaniə tərəfinnən doktor Valter ham Svetsiə tərəfinnən Svetsiə ilcəşə Xygləf, hər jıldə 900 million markalıq səvdə jərtərgə tişlə digən kiləyge qul quj-dılar.

Təzələn kiləy bujnca Svetsiə: timer maqdanə, məxsus qoruc, qajber tərte məşinalar, aqac ham keşer çibərək; Germaniə mona qədər bul-qanca: taş kymer, koks, timer, ximiə malı ham bytən nərşələr çibərək.

Dimək suqışın 5 nce jılında da, Germaniə yz estənə alqan vazifalərn yti. Kiləy bujnca kirəkle əjberlərnə tulı rəvəştə çibərep torə.

Bosiniədə kommunist bandalarının zur çinəlye

Kəncəqıx Bosiniənen sənəqət eikəşə bulqan Tusliə şəhərəne kommunist bandalar zur keç çıp heçym jasadıqan vaqıtlarında qanlı juqaltularqə

„İrtəngə taq“ Robert Ullmann skulpturası — german sənəqət kyrgəzməşə in zur xəzmatke iş bulıp torə

ducar itelgənnər. Banditlar şəhər tirəsəndə kyp keç tuqlap, keclə artil-leriyə utınnan son, 16 nce qınvarda kicke səqətlərdə, şəhəren terlə jaqınnan heçym başlaqannər. Ger-man byleklərə jaqın kərəştə yzlərenen saqlanu urınnarın totp qalqannər. İkcəne kənnə şəhərnə saqlauclarqə jərdəmgə kilgən german ştur-m-batalion bənditların qanlı juqaltularqə ducar itep, şəhəren tən jaqınnan kire quqannər. Bandit-ların 18 nce qınvarda şəhərgə jasadıqan heçyməndə çuləy uq nətiqəşəz betkən. Barə tik ber kən ecəndə 179 bandit yterləngən.

Balıqçılarqə heçym

Spitsiə qultıqında ingliz-amerikalı-ların terror ocqıbc balıq totuc kiməlgə heçym jasadıqan. Ocqıbc zur bieklekten tybəngə təcəp, balıqç-larqə uqəckectən atqan. Bu jərtəq-bəlcə jasadıqan heçym arqasında ber balıqç ylgən. 5 balıqç qatı jaralan-qannər. German soldatların jara-lanqan balıqçılərnə qorş çirgə kiterəp, lazaretqə tapşırqannər.

Urtə qasarda təzələn Würzburg şəhərenen kyrenəşə

Alınmasıq krepost

Jevropanın german qəskərə tara-fınnan biləngən 8000 kilometr jar bujlər ike jıl ecəndə yta alınmasıq xəlge əjləndə. Jevropa çirənə bəten jarılərında da, Nordkaptan alıp İspaniənen Urtə dingezdəge eiklərenə xətlə. Tən jaq boz okeanınnan alıp Neməts dingeze. Lamans ham Biskaj qultıq bujlər keşələr bu jarılərın. qajcəndər Germaniənen kənbətiş eicə nıqışıləngən rəvəşə, nıqıştı bujnca eşlədələr ham xəzər da eşilər. Lamans, Atlantik okeanı ham Urtə dingez portların doşmannı bərencə heçym-nərenən saqlau ecen nıqış esən bik az qına atması çitkən ide. Tik suş vaqıttan son qına nıqışmaların tozy eşləre başlandı ham bu nıqışmalar xəzərgə kəndə da haman kinəjtələ, tozətələ, jaxsırtıla.

1941 nce jılın çəjndə „Zigfrid sızqıq“ yrnəge bujnca. Atlantik jar bujn nıqıştı turında bojbırq biredlə. „Zigfrid sızqıq“ — bilgele təsenə. Ul aubr vaqıtta bik qışqə ber mətdat ecəndə barlıqqa kilde ham yz estənə jəkləteləngən bəten emətiərnə aqladı. Atlantik valı, əlbəttə, başqə nərşə.

„Zigfrid sızqıq“ dəvlət eicə ide. ə Atlantik valı dingezdən kilgən doş-manqə qarşı jynlətelgən suqış sızqıq bulıp torə. Şunıqtan alar nıqış-maların təzyəcələr aldında torqan hər ike burş yz ara jaxş uq əjrlələr ide.

In əhəmiətlesə bulıp — jar bujn-daq portların, doşman aların ber nicək tə ala alınmasıq itep, nıqıştı ide. Şunıqtan alar qorş çir jaqınnan da, dingez jaqınnan da sındıj aubr nıqışmalar belən təmin itelərgə tiş idələr ki, Fransiə, Belgiə, Gollandiə jar bujlərindəq nindi bulsa portın doşman ala alınmasıq bulırqə tiş ide.

„Zigfrid sızqıq“ndaq təzeleşlərnə qadı jullar belən təzərgə məmkin ide. Andə bəten nərşə də: tozy əjberləre da, keşələr da, jək taşunı jaxş məmkinləklərə də urında ide. Atlantik valı təzəgəndə eş başqca buldı. Ləkin suqış vaqıtında jaxş uq aubr-lıqlarına qaramastan, ul təzeldə. Anı tozy tybandəgecə buldı:

Təzyəcərnən qəskər, bərencə nıqış-ta səperlər belən bərləşən eşən-lərgəndə „Zigfrid sızqıq“ndaq qorş-malarqə qapma qarşı bularaq, valıbn

qorşmalar məmkin qədərle qadiləst-erləngən. Qorşmaların ber nice gənnə tərə sajlənqan ham bu tərler həmmə çirdə də qullanıla, ə aların tozy, metodların qadı bulular arqasında, bik çinəl. Bəten tozy eşləre yzək-ləstərləngən ham şunı arqasında tozy əjberləre iqtisat itelə, eştə buş səqət-ler bəterelə.

In aubr nərşə bulıp — təminatn ojbıru ham anı bilgele ber tərtipkə salu ide. Cənki bu məs'ələ krepostlar tozy eşəndə in yzək məs'ələ tygel: təzeleşnən kyp kənə eşlələrgəndə başqə tərle qınlıqlar bar. Bərencə nıqış-ta, məsələn, qajətə zur xəzmat kecləren eşkə tartu ecen ifrat zur taşu eşləren ojbırtırqə kirək. Bu keşələr ecen azyb-tələk əjberləre, əs-baş kiəmmərə kiteriy, toraqlar xəzərləy ham suna oxsaqan başqə kyp kənə nərşələr eşləy kirək ide. Qajət tə zur sandaq jək taşuc məşinalar kirək buldı. Ləkin bu qınlıqlar ham jəkl-lemələr „Todi“ ojbısməşə tərəfinnən eş başqarucılər belən yz idarəşə arə-sında nıqış bəjlənə jərdəməndə xəl qınlıqlar.

Biredə irəşələn unışlıqlar, xəttə „Zigfrid sızqıq“ belən caqıştırqanda da, qadattən taş bəjəklər. „Zigfrid

sızqıq“ təzeleşnən təmam itkənnən son „Todi“ ojbısməşə eşclərə, qajda qına bulmasınnər, yzləren qəskəri-lərnən duşlar itep xis itələr. Alar acıq həm qəti rəvəştə: „Min nərşə gənə eşləmə də, yzəm ecen tygel, soldat ecen eşlim. Yz xəzmatemne ni qədərle tiz təmamlaşam, soldatlarqə, şunı belən bərgə Jevropaqə da, min sul qədərle kybrək jərdəm itkən bulacaqmın“ — dip belələr. Bəten Jevropanın təzeleşlərgəndə da sındıj rux jəsi.

Əzleksez, tənə həm kəndez, kyp vaqıtta qialar tirəngəndə qatıle biton nıqışmalarqə əjləngən qorş-malar yşep cıqışlar həm xəzər də yşep cıqıqında davam itələr. Monardan baş-qə german xərb dingez flofınıbn plans bujnca, ingliz-amerikalı bə jegen unışlı aulauç su əst kimaləre ecen bombalardan əsanıclı saqlanu urı-nar barlıqqa kiterelə.

Germaniə heçymenən bu nıqış-malar yzlərenen çinləməşləngən kyrsəttələr inde. Alar bəten Jevropanı putalap alucə qajət tə zur putanıbn ber eleşə gənə ham alar, dəvlət ministr Şpeer belən „Todi“ ojbısməş-nın planlı çitəkcelegə əstində əkrən-nəp haman ysylərgəndə davam itələr.

(Dövamb. Başs uzqañ sannarda)

Bu qəskəri mulla digen Timerqəlinen elgərege zamannarda polklarda kyrgən iske unter ofitsərlərdən bulqañ mullaqa, polkovnik ni quşsa: „Bojəryqəbzə qəzərmen!“ dip tora torqañ qəskəri mullalarqa berda oxşamşy ide. Qadi soldat bulşp xəzmat itməs ecen qəskərlektən qəcəp kergən bu mulla iske-iskədan mulla nəselenən kilgən. Ədəbiat, qilem belən şeqellənə torqañ qəskərlər arəsində çərilər, əkiətlər çia torqañ, ofitsərlər belən yzen-yeze ere totşp, min „din başs“ digen ber urşnıy saqlıy torqañ, ytken genə, salmaq qəna, qurqaq qəna ber jəş mulla həm də kirəklə vaqıtında soldatların, ofitsərlərnə auzşnə qararılyş syz sejli belə torqañ ber mulla ide. Ul yzenen suqşsqa, qəskərlekkə qarəşnıy bik jəşərə, haman: „Bez ant itkən, ant“ diep cıttan tajarqa jarata ide. Polkovnik yzen xəzmət itkəngə, Mirxəjdərgə qarş xəzmət saqlıy, anş urş ofitsərlərnən haman juqarş itep kyrsətergə tərşə ide. Yze berəz xəjlə, berəz saydə jarata torqañ, berəz qəna keşə kyrməgəndə eckələp tə ala torqañ, berəz xatşn-qbz belən də bulşsa torqañ jəş mulla ide. Polk ismenə: Qazannan, Ufadan, Orenburgtan, Moskaydan, Baqca Sarajdan, Bakudan gazitələr, kitaplar aldıra. Yzeñə keckənə genə ber polk kətepxanəşə jarəqə mataşə. Qəskərlərnən dini-milli ixtiaqlar ecen ber tuqtamşca konsalərişə mərəçəqətlər jəşşy, polkovnikqa qəder kiləp aqcalar taqəjen itterergə tərşə ide.

QƏJAZ ISXAQI

belən bəjləp, bolarnıy həmməsən təbixtaqəbjərm-ajrım təjmələr dip kənə uylşşn. Bolarnıy baş təjməse — bismilləş Tərkiə dip ərşanəşn. Mulla ber syz əjtmədə, polkovnik dəvam itte: — „Həm ul şulaj da: bolqarlar, serblar, cexlar — həmməse bit yzlərenen milli istiqlal tartışularında urş janəna tuplandılar. Annan jərdəm aldılar... Mənə xəzer şul təbixni doşmannar sytep çibərər ecen anş bismilləşn juqatılmaqş bulalar, anş bəjləgən çeben əzəp-əzəp ərçətmaqş, aştındaqş təjmələrə ajrım-ajrım bərər təjmə keçənə genə qəldırmaqş bulalar. Şul çepnə kışyda bismilləşn bəterep ərçətudaqş in auz jəknə bezzə jəklilər. Mənə bez bygen irtəgə qarşbzdaqş terek

... Mulla aptərap qaldı, ber syz dəşə almadı, anş qurqu bastı

qəskərən kışep, sujəp artışbzdan kila torqañ urş kəkənə jul acarqa ties. Ştabnıy əmərə bu. Mənə min şunş Mirxəjdər Batsrgərgə uylş Timerqəli, yzəmnə yzəm terek-tatar dip ujlqañ, yzəmnə yzəm məşelman dip ujlqañ Mirxəjdər, şunş eslimmə? Din jəqənnan minəm şul eşemə nicek dip qaralacaq? Millətcelek jəqənnan min Şəjəxqəlik ittimmə? Polkovnik auz şulap tuqtadı.

Mulla aptərap qaldı, ber syz dəşə almadı, anş qurqu bastı. Ul xəjləşə sabşmaqş buldı. Ləkin Timerqəlinen jətqañ kyzləren kyreşp, ul jıllənnan qajttı, ecennən kəc ezləde. Ətiən, babaların, şundjə vaqıtta tup turş itterep: əjje, bu dingə, millətə xianət dip, ap-aşq əjtə ala torqañ ətiləren həm şunşn arqəşnda millətne 350 jəl urşlaşudan saqlaqañ ətiləren, babaların xəterləde. Kyzen kytərdə: „Əjje polkovnik, min sezə məşelman mulləş bulşp ajtkan çavabım şul: bu eş səriqətesə qalu itelməşlek zur ber gənəh əlqəjəzəbilləş kəşer. Millətcelek jəqənnan səhbəşez milli xianət. Hebezgə, kənəbezgə, tarixəbzəqə qarş xianət“ dide. Yze də şul syzdan qurqşp, aptərap qaldı.

Polkovnik: — „Şulaj bulqaç min nişlim?“

Mulla: — „Sez beznen qəskərne monşy auz eştan cıttə qaldırırqə kirək ide, anda kiləcəkkə taqş kyz kyreş ide; balki urşlar çinə almaslar ide...“

Polkovnik: — „Anş buldırə almadı, buldırırqə tərşmədəmdə, inde

ni eşlərgə kirək, mənə xəzer ni eşlərgə kirək? ...“

Mulla: — „Auzruqa sabşsəbz... İstiqfa itegez...“

Polkovnik keldi: „Ə bu qəskərlər ni eşlər? Bolar polkovnik Ivanofnıy, Petrofnıy, Nazar Çianşn komandaşnda terek ilenə barsın, şul təbixni sytsenmə? Min şunşn ecen bolarnıy kən joqlamşy, tən joqlamşy xəzerlə: demmə? Başqa jul kyrsət, başqanı!“ Mulla aptəradı. Polkovnik əjaqqa qalşp, idən buş berəz əjləndə: „Mənə nərşə mulla, xəzer min berəz mulla bulşım. Sinen də, minəm də mondaqş bəten terek-tatar ofitsərlərenen vazifəş bəten qəskər belən, bəten qoral belən, bəten xəzinə belən, bəten jəşren plannar belən Tərkiəgə eşqu... Şulaj itşək kənə bez Tərkiəne həlakətən, yzebezne də, xəlqşbzny da məş-xərəlektən, urşlaşudan, bətydən saqlıy alabız. Mənə seznen məşelmanlıqşbz, millətcelegez turş bulsa, bez, xəzer cex ofitsərlərə, soldatlarş unar menləp eşləp jətqañ kebek bez də şunş eşlərgə ties“ dide.

Mulla aptəradı, jədədə, ni əjtergə beimədə, anş qurqu bastı, ul auzşnıy an əllə ni məşərdəndi. Polkovnik keldi: „Mulla qurşqıt... Xəzer mulla, uylş torqañ vaqıt tygel. Ja bez urş baltəşnıy sabş bulşp terek başşna ber jəmşərgə ındərabəz, jəişə şul baltəşn, millətbeznen bərdən bər məştəqit məmləkətə Tərkiəne saqlan ecən, urşqa qarş suqşəbz. Başqa jul juq!“ dide. Mulla da şul fikergə quşıldı. Timerqəli şul julda xərkət ecen tişlə bulqañ eşlərnə anlattı. Aqrınlap şul fikergə qəskərnen aylışn xəzerləynən kirəgen sejlədə. Şul atna un kən ecəndə ber dini bəjrm jəşap, qəskərnen dini-milli xışen ujtərləş eşlər eşlərgə tişləgen anlattı. Mulla da ber nice kən ecəndə ujlap, ber bəjrm ojbətrərqə bulşp, bu məş-aləne hic kəmgə sejləməşkə syz bircə ajrıldı.

Komitət əqzalarş belən qəşqa qəna sejləp, yzlərenen məmkin qədar tiz kitorgə tişləkləren həm də kybrək urş ofitsərlərə arəşnənraq xəzmət itərgə kirəkləgen, mənə bygen kyreş front başlıqlarına yzləren təqdim itəcəgen; alar belən tizdən bəjlənəşkə kery tişləgen anlattı. Axrdən: „Seznen xəterəgez qalmışn, beznen belən Seznen qatş bəjlənəlgəngəz urşlarqə, ərmənnərgə məqlım bulsa, sezgə qarş da, bezzə qarş da intreza başlanı. seznen eş tə, beznen eş tə zarar kyre“ dide. Qart doktor bik tiz anladı, jəşlər berəz kəjəfşezləndilər. Polkovnik bolar ocaqañ ber urş ofitsərnə polkovniknı sygep jərərlər dip riza tygelleklərenən sejenep tə qujdı. Çəqañ vaqıtta doktors alşp qalşp: „Beznen xaqta, ajruca minəm xaqta, urşlar, ərmənnərgə ni qədarlı nəcər syz sejləşəgez, qomunı eşkə şul qədar fajda itkən bulırşsz“ dip, yzləren kicikə, ofitsər klubında, kiləcək qunaqlar xəzmətəne hircələcək əşqa cəqşrəp ajrıldı.

Kickə taba kiləp çitkən kyreş kazacilar firqəşnen həm də kynellə ərməni əlaş (polşy) komandanların polkovnik Timerqəliş rəşmi kiemlərdə yzenen japon suqşşnda alqañ bəten medalların taqşp qarş aldı. Qəşşnda atlı qəşkar jəgetləgə vaqıtında Imperatritsadan blyək itep alqañ — almas quşılıp altınnan eşləngən —

qara qoş surəten həm də japon suqşşndaqş bəhadirlyş ecen fransuzlardan çibərləgən „Lizium Duauur“ qələmətən də kykrəgenə çirleşterde. Boxara əmirendan birləgən, aslı taşlar belən eşləngən, tərlikə qəder zur altın medaldı da urşnəna taqıt. Qunaqların bik dusca itterep, ləkin yzenen dərəçəşen belgən zur ber keşə kebek qəbul itte. Qəşqa qəna isənlek-saulıqtan son də məş-aləne anlətuqə kycte. Elek baş ştabnıy həçym planıy anlattı. Axrdən şunşn bylegə itterep monş — Mirxəjdər Timerqəlişne, yzenen çiyntəq əlaş belən, terek frontnıy jəşr ecen bilgelənyen həm anar kin ber salaxiət bircəyən həm anş janşndaqş atlı kazacı əlalajlar həm də çəjəyle həm atlı ərmən kynellərlənə kirək bulqanda anarqə jərdəm vazifəş jəkləteləcəgen sejlədə. Yzenen mənə şul vətani vazifəş eşlər ecen bygen-irtəgə ştabtan əmər kətyen, qəskərənen hər saqtıt əlqa taba xərkətkə xəzerləgen belde. Şunşn ecen kyreş qəskərlərnə da hər ber tərle kətelməgən əmərgə xəzer bulşp torularş lazım ikənən anlattı. Andan son şunşn uq dövamb itterep, əlaş-bolaj tereklərgə xəbər çəşudan saqlanır ecen, front buş jəri torqañ terek bala-çəqəş, xatşn-qyşny monda ozatılış kirəkləne həm şunərgə ştabnıy qəti qərarş bulunş, şul eş ecen Kafkaz məşelmanlar komitəşnə ştab tarafınnan salaxiət bircəyən iqlan itte. Şul eşkə jərdəm itep tizdən frontnıy şulardan paklaun vətani ber xəzmət kebek kyrsətte. Məşelmanlar jətimnər komitəşnə jərdəm itylərə lazımlıqş belgertte. Tabiqi bolarnıy həmməsən də dusca qəna sejlədə, təməmnən ber qəskəri şer ikənən əjtergə onıtmadı. Yz tarafınnan bu əlalaj xaqında kirəklə məqlumatnı vaqlarına qədar sorəş, beleş. Ozən-ozən sejləşəlgənən sonunda polkovnik şul xosusta yzenə ştabtan kilgən əmər turşşnda kyrsələren xəbərdir itəcəgen həm aların da xəzer bulşp toracəqlarş xaqında syz bərkətelde. Polkovniknıy qurşqanş ber kantlı kazacı polkovniknı Kamareno bulmaşca, ərmən kynellə əlaş başştrəmə Çian bulqañqa, ul anarda səhbə ujtərləşməş bəten kəcən sarf itte. Jəqənnan berence ocaşşə torqañ bu ərmənə çın manarxist, tulş rusçılıq xışen qaldırırqə tərşə. Syz arəşnda yzenen japon suqşşndaqş bəhadirlyqların, başşnən ytməgən bulsa da, Tərkişndaqş çirle xəlbyqa qarş eşləgən qatılıqların xikajə itte.

Məçleşkə bərbəş səfəftə başlanqat ta, əj xucəş səfəftə belən patş xəzərlərenen isənəgenə, rus qəskərə qlyçnyy muşəffəqitənə berence bokalın kyterde. Yzenen ecərgə jarata torqañ ber kantlı ber çirkəş ofitsərnə tege ərmənnərnə məmkin qədar kyp ecertep isertərgə quştı. İbrahimqə aların mondaqş nindi rus ofitsərlər, marçalar belən mənəşəbtəklərlən eşmlarqə quştı. Tənnən axrəşna qədar biylər, ecylər belən vaqıtın ytkərtəp, teğelərə hic ber vaqıt buş qaldırmaşca siləp-siləp tən aldunən qəna ozatırdı. Yze taqş ber zur adəmnə atladı kebek xis itep, taqş çiqan məqlumatların rətkə kiterəp əjənə jynaldı.

İrtə belən torş tormaş uq, kapitan Fəxrislamof işkəne qatış. Fəxrislamofnıy təməmnən rəşmi kiemlərdə bulunsa qəşqəş qalırqə əlgərmədə. Ul polkovnikqa rəşmi salmalarından son yzenen qarızışn birde, təməmnən qəşqərə itterep polkovniknən əmərən tınlarqə xəzer torq. Qəzira auzuş səbəplə ike atnalyş rəşsət biry xaqşnda ide. Auzrılıq da doktorsn səhbə-dənmələre belən bərkətelgən həm monda qalıs jəramaş bik qatş itterep təşəderəlgən ide.

Timerqəli ozən itterep Fəxrislamın səzde. Anşn kyze ecəndə əllə ni qədar

qazaplanu, monardan alla ni qader jbraqlanu kyrd. Ul berden esne ikencoge borar ocen rasmiatın cıqıp, terekkelap seylarge totındı. Fexrislam monıñ beten se'aliarına haman rusca cevap birep kilde. Ul sunıñ belen gyje: „Sinen belen minem aramda kynel berlege da, tel berlege da juq. Bezne berge bajlagan nersa mene şul rus xezmate, şul rus tele gene“ digenne anlatqan kebek buldı. Mirxajdar ecennan xurlandı, lakin Fexrislam bık kyptan tanıqanqa anıñ bu sonq patlau ştabtan kitergen xaberlere, xesusen kicage sonq notıqlar ocen meselman ruхnıñ taşunnan cıqqan ikenen kyrep torqanqa, şeşne berden sıtmaqçı buldı. Tup-tur itterep: „Belem min sezne, sez auyrmıjsız da-nitmisez da, lakin sez tereklerge qarşı kilcek hecym vaqıtında monda bulmas ocen kiterge telisez — seznen imanıpız şunı teli; jarıj kitegez, min roxsat biram“ dide hem kicage qulın quıdı...

Fexrislam aptırap qaldı. Ul taqı ruscalap lakın birep cıqıp kitmekce buldı, şolin tele tamaqına jabıstı. Ul ber syz ajta almajınca qatıp qaldı. Timerqalı sunnan fajdalansıp: „Son mena sez, yzegeznen ofitserlegezden, doktordan kaqız ala aluıpızdan, minem belen un jıllıq sinle-minle buldan fajdalansıp, şul doşmannar fajdası ocen ike qardız suqışunnan qacınıp qala alassız, vıdandıqızın şul zur genahdan saqlıj alassız. Seznen astaq qaskerler-soldatların kemge taşlıjsız? Alar arasında seznen kebek şanqan meselman, seznen kebek terek jorakle jegetler juq dip belasesmeni? Əlle alar qardız tereknen berden ber mestajil ilen izse da jarıj dip ulıjsızız? Bu bit, qaskerce ajtkanda, qurqalıq qına. Barmaqın atıp suqıştan qalqan soldat tana saqlan ocen şul xajlaga sabısa-

Sez imes yzegeznen ruхnıqızın, imanıpızın saqlar ocen qalassız... Fexrislam: „Polkovnik!“ dip cevap birmekce buldı. Timerqalı tanılamajınca davam itte — xazerge beten terek denjasnıñ barlıq-juqlıq suqış safnı qujıqlan cafta. ecennan meselman ber terek ofitsernıñ vazıfası, doşmannı kyrgen davı qosı kebek, başın qomqa tıqu belen betı dip ulıjsızız? Sez kitesez seznen urındaq kapitan Petrof. Ivanof sez ajrtıkın sez qasker itkın şul menler terek-tatar balasın mestajil terek ilenen sonq qalassın cimererge alıp barıjsı dip ulıjsızız? Juq kapitan! Xazer andıj xatınnar xajlase belen eştan ıyep bulıjsı. Ja byk. ja cyk!... Ja terek. ja rus! U rta jul juq. ul betkın kapitan!“ Fexrislam aptıradı. qızardı. byrtende... Timerqalı davam itte: „Mena min de jegerme sigez şul qaskar xezmate ittem. milletem ajır bulsa da, vatan ber dip xezmat ittem. Xazer mena kyrdem beten xezmatlar rusqa qına ikın, ruslıq ocen gene. Minem xalqımnıñ. minem millatemne izer, xur itir. qol itir ocen gene ikın. Xazer mena... Bez aqtıq terek ilen maxara itir ocen qoral itelbez... Min xazer anladım. bık kyp ulardan son min millı balıq buldım. Son bulsa da buldım. Ştabnı qaskarı kineş maqalesında yzennan rus qulında ulıncıq ikanemne kyrdem. Şunnan qarar birdem. min şul terekke qarşı cıqlıqan jomsıqın rusnı yz başına ındererge dip qarar birdem. Şunıñ ocen frontnı jartı vazıfasın aıdım. sunıñ ocen xazerlanam. vaqt kilgac şunı eslim. Sin bu mas'olada minem belen bergı bulıjsız ikın, bar... Min sinen vıdandıña şanam. Minem gene tygel, beten şul sigez-tuqız menle terek-tatar qaskarenen seren saqlıj alırsın dip şanam. Xuş kapitan!“ dide da borsıldı...

Faxrislam berden ajıqqa tezlände: „Mirxajdar, Mirxajdar, juq min qarızamnı kire alam. min qalam. min bel-

medem... Min kicage kicadan son juqlıj almadım, vıdcan qazabı bilde. Şunnan qına eşledem. Ni quşsan sinen smerende“ dide. Timerqalı anı idenim torqızıp elgermide, İbrahim peşenep, byrtenep kilep kerde: „Polkovnik, xarap buldıq; bygen tena 20 soldat, polk jazucısı Vaxit Fexertınof belen terek jaqına qacqannar. Beznen cik qarauıclarıbbız alarnı totpı alqannar. Xazer alar barsı da qulda, beznen urman ecendage qşlıdan xazer telefon belen xaber ittelir...“ dide. Timerqalı da, kapitan Fexrislam da aptırap qaldı. Timerqalı yzenen fıkeren davam ittergen kebek: „Bolarnıñ imanlar kapitan Fexrislamofnıqınnan nıqıraq ikın şul...“ dide. — „Bu mas'olane nicek bulsa da cıtkı cıqarmasqa kirek, beznen qaskar ecende şundıj aqım barlıq ştabqa belendeme? Xazer bezne monnan alalar. Kapitan Fexrislam xazer şunda bar, mas'olane taubıssız-tınsız betir, kirage bulsa mulları da al... Jışren razvedkaqa cıberelgen tesen birergı tırsı... Yzebeznen ruslarqa da belenmisen, belense inde arman-nerge cıqmasın!...“ dide.

Timerqalı şeşnen tulqanıñ xis itte, timergen qızqan vaqıtında suqarqa tieslegen taqı ujladı, taqı planıñ qızularqa buldı. Sejemnen kilep çımaye, xaritalarnıñ xazer bulıp elgermaye, qaskar ecendage jışeren taşkilatnıñ eşlenep betmaye, qulnı-ajıqın bılıde: anı taqı qadı eşler belen meşul bulıraq quştı. Tege qacqınnarnıñ ezen juqaltır ocen maylet bejıreme xaqında moqruzu belen kilgen mullarıñ moqruzasen tınladı. Anı qabul itte. Bejırmaga maetne ratka kiterergı quştı. Şunıñ vatsıqların tezater ocen kynelle itterep qaskeriler alıraq roxsat birde. Kickı taba Tıflıstan Sejem belan Feridnen cışunnan telegram kilgane kebek, Fexrislam da esne tamam caılap, tegelernen bersen da totmajınca, ber jalqıslıq bulqan tesende mas'olane xal itep qajıtı hem beten jegerme ber qaskar taqı urınarnı urınladı. 21 qacqınnıñ jışerelye, alarnı qaskarı maxkamadan saqlap qalu itep anlatılqanqa, qaskar arasında şul eşnen başında bulqan Timerqalinen bazarı bık kytarelde. Sonq kennerdage, anarqa qarşı teşken şanıs taqı qajıtı. Qaskar ecennan əlle qajber cıre belan yzenen polkovnıqın kyralatı ut ecene alıp kermayena, kyralatı meselmanlıqqa zararlı eş eslamayena imanı quetlände.

(Davams bar)

Qazan

Ajrılıp sinnən jbraqqa, Kıtım da tuqan qalam. Hic onıstıbjm, kynelemdə Balıq janasın hamam.

Çenki sində berence qat Babamlar xanlıq tızepe, Jışegən bulsa şatlanıp, Qoılıq cılbırın ezepe.

Juq, telənim, ata-anamın Kyz jış tygen xazer, Kypme qasrlar cıdarıqa Qotocıq zelmat, çaber.

Çitte vaqıt, bas kerəkə! Qulımda mılıtım minem. Ylsəm ylam irek ocen. Çıtar, qol bulımsım, dimen.

L. XƏRYLLIN

Qazan sөлgesə

Nik aqına jeget kın mojdıqqa, Nıga jarıj anıñ jırage? Bigrök matur Qazan sölgesə Sejın qazan saqınu bilgese. Anda kote anıñ kerək danı, Matur qaznı seıj bilgese. In batarıq Qazan sölgesə, Tuqan ilen saqınu bilgese.

Leg. ALIŞEF

(Davams)

XVIII.

Ekvatorda kən-tən ozınnıq Jıl ajlana ber de yzgermi. Qajda qına altın jatsa da ul Sarı bulıp, ber caq kygermi. Beznen jışlek nigə ekvatornıñ Ber ılcıyle kene bulmaqan? Je ul nışlep altın kebek gel ber Teşe, yzgerseze qalmaqan? Ber qarasan qomer işegena Jışlek kilgen bula... juana. Qarşı alıraq da elgermisen Ul jbraqtan inde jılmaja!...

XIX.

Gölsennen de qomer işegena Jışlek kilgen, kela, qvana! Hem anarda jana dart, xiallar Zur kec belan hər kən ujana. Ul çidene tımam itkac taqın Maktıplərde uqi almadı. Tik anarda belem alu derte Ber nicek te synep qalmadı. Buş caqlarda terle kitap uqıp Belem ald, kynelen actı ul. Saulap kilgen jışlek taubıssın tınnap Jalqıslıqqa birelep qactı ul... Qajcaqlarda yz-yzenen qurıq Kiler dustın ulıj ide ul. Kiler qomeren, tımlı xial aşı, Ten aqartıp bulıj ide ul.

XX.

Ul aulıdan inde tımam bizde. Cit nırsəge aulı ajlände. Anıñ kynele şəher qocaqında, Ul şəherge mänge bılınde. Kiler dustın da ul „şəherneke Bulsın ide“, — diep teləde. Kynelen: mänge nazlap sejer çegət, Buldıqlıq dus rəseme biləde. Anıñ tışqı sını qına tygel, Tel, çerefe tımam qalaca. Əs-başına kirek bar nırsəne Yze tege: matur, janaca. Ul urısca, kyp dus qızlarınnan, Şundıj osta, matur şıjılaş. Dus qızlar ana qarşıl ar da Ecten janıp, ylep kıləşə. Ə Gölsennen ise bersenə de Ber de kitmi, ber ni ujlamsıj. Kynele teləgənçə jəri, kiənə. Juq-bar qızın dusqa sanamıj.

XXI.

Şəherlərdə jışer xatın-qızlar Cəc qaraudan qacıp, irenep Ozın tolmıların kışe ide, Kisterə ide kölep, sejenep. Ham kybesə ırlar baş kebek Podpol'kadan, cəceş qaldılar. Xatın-qızlıq jımen, maturlıqın Caelər qırtıq, jezdən saldılar. Somrtı kebek qara, qujı, ozın Tolmıların Gə... m kışmədə. Tarap, juıp, nıfıs çekək kebek, Cəc jıretyden ber de bizmədə. Qujı qara tolmıların anıñ, Jılan kebek teşkan bilena. Mondıj nıfıs cacka ber qaraudan Çitezege anıñ belena.

XXII.

Çajge kəndə şəher uramsınan Gölsəm uzsa, bəten keşenen Kyzə ana teşə, tuja alımsıca Bar da qarşı. Yze işenen Juqlıqın da Gölsəm jışsı belə. Qırtılansıp yta uramdan. Kypme gene kyzlar tekalmisen:

Ul qauşamıj cıtlar qaraudan. Ber caqta da sermə, kerşen totmıj. Anıñ innək kyrgəne de juq. Şundıj juq-bar nırsə alu ocen Kibetlarga kergəne de juq...

XXIII.

Fırqanənen kezge tennəre kyk Şundıj qara anıñ kyzları! Saf məxabbət, kersez duslıq teləp Ten jaqtırtıp jana yzlərə... A, ul kyzlar!... Taqın berer tapıqr Xəjəttımnıñ sonq corında Min alarnı kyrsəm, ylməs çırlar Çırlar idem alar turında!... Ul... kyzlarga qarap kemlər gene Sejın jarıñ istən cıqarmas?! Alardaq məxabbətnə jıtp Kəmlər gene yzen onıstmas?!

XXIV.

Kyzlar... Kyzlar — kynel dingezenen Bar bajlıqın acıq kyrsətə. Kyp vaqıtta bezne dus-doşmannan Fəqət kyzlar dərəs kışətə. Gölsəmdə kyzlar... Juq, alar kyk Başqa kyzlarnə ale kyrmədə. Kyrgən kyzlar, dərəs, xısapıssız kyp, Tik bersen de saqınp jırmədə. Min Gölsəmnə kyrgən jıllardan son Kyp su aqtı... Çıllar istelər. Kyp illərdə buldım... Kyp qışıqlar Yzennən de baştan... kicitelər. Tik anıq kebek kyzlarnə min Ber kəmdə de, ber caq kyrmədə. Anıq kyk kynelem bışegəndə Ber kyznə de saqlap jırtmədə!...

XXV.

Gölsəm maturlıq — tənqit belmi. Bar çire de qəçəp kıləşkan. İrennəre, bite axaq kebek, Utdaj jana. Kykrök tulısqan. Çegətlərnə sejmi, teləmi de. Ə alardan yze qacmıj ul. Alar belən bolaj qına jəri. Hic bersenə kynelen acmıj ul. Çegət xalqı umarta kyk bit ul. Qız, bal barsın qəçəp tız taba. Bal bar çirdə tılb irek bulsa İke ujlamsıj anıñ tiz qaba.

XXVI.

Gölsəm arınnan da kyp çegətlər Jılmajqalap, cəbap qaradı. Teatrqa, kino, baqalarqa Bilet alıp, dəşep qaradı. Jazlar, çajlar cıtkac ja kıməge, Ja pik-nıqqa cəqıra idelər. Ber-ber qızlar aulıq əje tabıp Kic ıtırıraq cəqıra idelər. Tik Gölsəmnən ise ber caqta da, Ber kəmgə de ise kitməde. Çegətlərgə anıñ kynele jışq. Bersenən da syze ytmədə. Ə Gölsəmnən maturlıq hamam Haman arta... Haman tulışa. Anı kyrep jaznıñ cəcək, gele Acınsıp kənnəp qussa. Tən, jəz maturlıq belən bergə Gölsəmnən da aqıl, insafsı Torqan sajnı gyzallanep arttı. Ul — adamnen gəle, in safsı...

(Davams bar) Y. Nauruz

Suqqs xəllərə

1943 nec jılın ikence jartısında bol'şeviklar 3 000 000 keşe juqalt-gannar © Kəncəqış frontın ten jaq eleşendə kərəşnen kəcəyie © Kən jaq Italiadə ingliz-amerikalblar

Kyptən tygel gene german xərbı ekspertı, general Dittmar, Germaniänen xərbı xələ turında cit il xəbərçelərə aldında tybəndəgecə beldery jasadı:

„Germaniänen bygenge kəndəge xərbı xələ, ytkən jılın oktəbr ajındaq xərbı xələne qaraqanda, hic siksez, jaxşırđ. Kəncəqış frontında german komandalıqı tarafınan ytkərləngən vaqıt otu strategiäse, qomumi xələne jaxşırtıda zur jardəm itte. Vaqıt otu strategiäsenen töp maqsat bulıp — tərle şartlarda xərbı vaqıqlərnen jynaləşen həm yşesen yz qulıynda tota alıda tora. Germaniä xərbı jaqtan jıraq alqa qarşı, kiləkək xərkətlər öcen kyp sanda qəskəri həm qoral kece rezervalarn suqşcan xəzerlektə tota.

Germaniä rezervalarn məslələsəndə da, yzenen doşmannarına qaraqanda, çinələrək şartlarda tora. Germaniänen tinaqlı strategiasə həm salqın qanlıq, zur s aqlıq belən suqş qorlarna xərbı keclərən salıx keşe həm qoral kəcəndə rezervalarn tuplıda zur unş bırdə. Xəzergə kəndə german rezervalarn, Sovetlar rezervalarına qaraqanda artıqıraq. Bol'şeviklar, nicek tə bulsa unşlarqə ireşy öcen, front qırlarına cıksez kyp sanda kece kece salular arqasında, armıe safına artıq dərəçədə qart həm artıq dərəçədə jış bulqan qəskərlər tuplap, yzərənen alda mobilizatsiə jasıu məmkinleklərən eiginə cıttələr.

Bol'şeviklar frontın tərle byleklərəne berde qızqanmıca kyp sanda kece kece salular arqasında zur juqaltılaraq ducar iteldilər. 1943 nec jılın 5 nec iyulnən başlap jıl azarqına qədər, hik qıju xisap belən sanarqanda da, bol'şeviklar kəncəqış frontında 3 000 000 qəskərlərən juqaltılar.

German xərbı komandalıqı, xərbı xələne tieslə dərəçəge kytəry öcen, front sızqıyın tərle byleklərəne kyp sanda bulmağan rezerva keclərən salı belən qanaqatlanıp kıldı. Şuna kyrdə, kəncəqış frontında yta qatı kərəşlər dəvam itiyənə qaramastan, german qəskərlərənən juqaltılar bol'şeviklar juqaltıyına qaraqanda kyp mərtəbələr azıraq. Sovet mətbuqatın xəbərçelərəne qaraqanda, bol'şeviklar frontta bulqan juqaltılar, tıjdan kılğan rezervalar belən qapılana almıj.

Doşmannın Jevropanın kənbətşbenan kery qurqıyınına qarşı — Atlantik jar bujlarında kecle nıqıtmalar, suqşcan xəzerlektə jaxşı texnik keclərə belən qorallanqan qəskərlər tolar. Əğərdə kirkə bulsa, başqa

German miniaturlar pozitsiyada

fronttaqı xələgə ber qomacalıq ta kitermice, kənbətşqa jana keclər salır öcen Germaniänen rezervalarn çitərlək“.

German xərbı komandalıqın sonqı kənnərdə xəbər itye bujınca: Keretən kən jaqtan kəncəqışta Sovetların kyp sanda qı heçymnəre barış da kire qajtarılqanar.

Kırvogradtan ten jaqtan kəncəqışta suqş xərəkəte sonqı kənnərdə kəcəyjen xəbər itələr. Sovetların saqlanu sızqıyınan ytyləre, german qəskərlərənən qarşı heçyme belən kire qajtarılqan.

Pogrebişcedən kən jaqtan kənbətşta german qəskərlərənən kecle artilleriə həm hava keclərə jardəme belən jasıaqan heçymnəre nətiçəsəndə, bol'şevikların kyp nıqıtmaların qatı kərəşten son yz qullarına alqınar. Sovetların qarşı heçyme ber nındı də nətiçəge ireşy almağan. Bu əlkədə kecle suqşlar dəvam itələr.

Zaşkof əlkəsəndə, bol'şeviklardan tazartılqan urınnarda, 18—22 nec qınvar ecəndə 1000 dən artıq əsir alınqan. 45 tank həm 57 tup qulqa tətəreləngən. jəisə juq itelgən.

Pripet belən Bereçina arasında zur kылamə saqlanu suqşlar dəvam itə. Bol'şevikların qajber urınnarda saqlanu sızqıyınan ytyləre kire qajtarılqan.

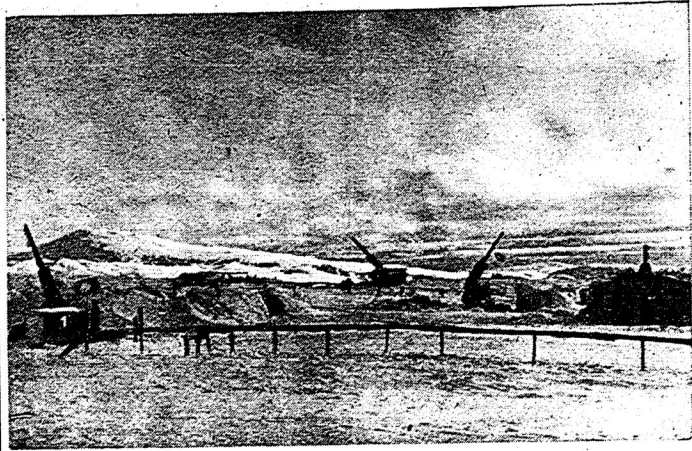
Vitebsk tıresəndə Sovetların 50 dən artıq uqş diviziə həm kyp sanda qı tank byleklərə belən, 1943 nec jılın 13 nec dekabrınən 1944 nec jılın 18 nec qınvarına qədər alıp barqan heçymnəre, german qəskərlərənən saqlanu kece tarafınan tuqtatılqan. Bol'şeviklar bu vaqıt ecəndə, bars tik bu suqş sızqıyında qına. 40 000 dən artıq keşe juqaltılqanar. Şunın belən bergə jaralanıclar sanı da hic siksez kyp. Bol'şevikların 1203 tanklar. 319 tupları juq itelgən. jəki qajber ələse qulqa tətəreləngən.

Himn kылennən ten jaqta həm Leningradtan kən jaqta. Puskin həm Krasnoje Selo jannarınən. Sovetlar, jana keclər salıp, kecle heçym alıp barmalar. Front sızqıyın qəşqartı teləge belən. Leningradtan kən jaqta, german qəskərlərə jana pozitsiəge kyekannar. çimərləngən Novgorod səhərə qaldırılqan.

Kən jaq Italiadə ingliz-amerikalbların frontına töp byleklərəndəge heçymnəre nətiçəge ireşy almağan. 22 nec qınvarda irtə belən, ingliz-amerikalblar artilleriə utı həm hava keclərə jardəme astında Nettuno şəhərənən (Rımdan 50 km. kəncəqışta) ike jaqınan kecle desant tətərep, kypər alıdı nıqıtmış jasıaqanar. Doşmannın kypər alıdı nıqıtmışınan başlaqan heçymnəre kire qajtarılqan. German hava keclərə kypər alıdı nıqıtmışın təmin ityənə ingliz-amerikalbların dıngəz keclərən tuqtausz bombaqə totalar. Ingliz-amerikalbların 3 eskadra minonoss, 4 zur transport kiməse batırılqan, 11 transport qatı zararlanqan.

● Gandi xətinənin sələmətəge auzı xaldə bulu səbəplə, ber nice hind gəzitəse, Britaniə xəkymətənən anıst tərmdən azat itiyən tələp itep cıqıqanar. Ləkin inglizlər bu tələpnə qəbul itməğannar.

● Japoniə xəkymətənən qarar bıjınca, total mobilizatsiə ytkəry öcen bəten Japoniədə həm kən jaq Saxalında jasıəən xələq sanın isəpkə alı ytkərləclək.

German auzı tupeblar qəşq suqışta

Kəncəqıştan — Atlantik bujına

Suqşıyıc hər ike jaqın da julbaşclar, 1944 nec jıldı bulacaq suqş in juqar dərəçəge çitəclək həm suş yz jıldı suqışta otu jəisə ottıru məslələse xəl itələclək dip tanjılar. Fjyrer yzenen jana jılqə qarata jasıaqan mərəçəqətəndə, 1944 nec jıldı suqşın in juqar tartıyınlıqqa çitəcləngən anlattı. Şulaj uq Japoniänen baş ministrə Tozo da: „Bu jıl — suqşın otu məslələsen xəl itərlək əhəmiətəle jıl bulacaq“ dide. „Marşal“ Stalin, hər vaqıtta da, faşist qəskərlərən yzenen xialında tar-mar itep bətergən kebek. Ruzvelt belən Ceril də 1944 nec jıldı, ələ tumağan, „ikence front“ ta zur unşlarqə ireşyəcəklərəne bəşəndəbrıraq mataşalar.

Suqş ni qədər sonqı tartıyınlıqına jaqınajsa, Atlantik bujında şul qədər „ikence front“ın açılış məmkin. Monə, nervalarn bozar öcen gene propaqanda, dip qarau xata. Sovetlar Sojuz. Germaniəge qarşı suqşqa aqıy keclərən birgənən anlattı, yzenen ingliz-amerikalblar dıslarınən jıl jərib kətken „ikence front“ın acu məslələsen xəl ityənə kiskən rəvəstə talap itte. Moskə, Qahirə həm Tehran konferensiyələndə bulqan bəten syzler suş məslələgə bəjəndələr. Stalin: „Fəqət „ikence front“ açılqan təqdirdə gene, suqşın dəvam itə alacaqın“ dıgan syzənə hic siksez bəşəbrıraq məmkin. Tərle cit il mətbuqatların kysətəy bıjınca, Stalin, Ruzvelt belən Cerildən „ikence front“ın acu məslələsen talap ity gene tygel, xətta kiskən qurqıstı dərəçəsənə çitkən. Ul qurqıstın nıdan qıbarət bulub bəzə məqlım tygel, ləkin ikence jaqtan front açılmaqan təqdirdə bol'şevikların xərbı keclərə suqşın dəvam itərgə çitməjəcəge acıq sizələ.

Tuqtausz rəvəstə, çide ajdan birle bol'şevikların jasıaqan heçymnəre xisapsız rəvəstə qəskər həm qoral kəcen juqaltılaraq məbyr itte. Aların „unşlar“ jəni qajber əklərən kire qajtarıp alular bik qımmətke tətə. Bu vaqıt ecəndə alar in jaxş qəskərlərən, 20 mənən artıq tankların həm oqşcların juqaltılblar. Sovetlar Sojuz — qəskər jəki qoral cıqıraq tarqan qoş tygel. Əğər, ul suqşın öcen kirkə əjberlərnə cıqıraq tarqan hər tıran qoş bulsa da, anıst da tətəne çitkənnər inde.

Heçymnərenən axıyq kəne — bətək tənərenən baş bulacaqın bol'şeviklar yzərə də acıq anlajlar. Germaniänen jana heçyme, bol'şevikların axıyq tənə bulacaq. Ləkin bol'şeviklarqə qoral həm başqa suqş kirkə-jaraqıqlar belən zur jardəm ityənə ingliz-amerikalbların xəzərəbəzən cıqıyınıq. Əğərdə ingliz-amerikalblar,

bol'şeviklarqə jardəm itməğən bulsalı ide, inde kyptən suqşın bəterep, yzebeznen iləbezdə xələqıyının milli xələqləngən tətəp, irekle məstəqil tormışqa kyckən bulır idek.

Bol'şevikların ingliz-amerikalblar plutokratlar belən bərləktə suqşular bətəlməğən qəçəp xəl tygel. Alar ikence bergə, bəzen qomumi doşmannı bəznin ike qulı bulıp xisaplanalar. Bu doşman — bəten dənjan yzenen qocaqına alıyraq, qollıyqqa tətəreğə mataşyç jəhydlər. Doşmann, bəterərgə tətəsen, anıst ike qulı da kis. Əğər anıst ber gene qulı bəznən, ul sına ikence qulı belən suqar!

Bu fikərnən dərəsege xəzergə dəvam itkən suqışta taqın da acıq raslandı. Bol'şeviklar suqıştan zəqif ləngən həm xələzəngən vaqıtta, plutokratlar hic qızqanmıj zur jardəmməğən bırdələr. Şunın öcen hər ber suqışta doşmannın ike qulı da kyz aldında totarqə kirkək. Plutokratlarqə qarşı suqşın da, jəhyd bol'şevizməsinə qarşı suqşın kebek xis itərgə kirkək. Çəki plutokratlar — jəhydlərən ber jaq qulı bulıp xisaplanalar. Şunıyqan kəncəqış frontında suqşın legioncları bəznin kyp byleklərə Atlantik bujında, kən jaq Italiədə, Balqanda həm başqa urınnarda da suqşalar.

Doşman dış — ul bəznən doşman. Ul bəznən doşmanqə bulıyır öcen, „ikence front“ acıyq xəzərlənə. Ləkin bərbər bu maqsatqə ireşy almaz. „Doşmannın hər ber julı xisapqə alınqan həm anıst kirkəclə qarşı alıyraq bəz xəzər. Doşman kiləkək heçyməndə, Depqə tətərgən kəcənə qaraqanda, bik kyp mərtəbələr artıyraq quət təşajjaqların da bəz beləbez. Ləkin ul vaqıtta bəznən xəzərləgebez də bik az ide. Doşman qajda qına qəskərən təslasa da, bəz xəzər alarnı xəzərlek belən qarşı alabız“ dide Fjyrer.

Xəzər bəznən legioncları bəznin öcen Atlantik bujına kyceylərlə turında soramıylar, alar: „Qajcan plutokratlar yzərənen bəznarın Jevropa çirənə kiterəp tıqıqlar“ dip kənə sorıylar. „Bəznən nıqıtmalar tıresənə kilsənnər, art başqların uqırtıyız“ — diler alar həm bu syz-lərnə əjtergə alar xaqıl.

Legionclar yz illəren xəzər Atlantik bujında saqlıylar. Çəki doşman dıstın tar-mar ity, doşman kəcen bətəry ikənən hər legioncları jaxş anlaj. Tatar çəgetlərenən nıq suqşın ikənleklərə tarixtan acıq məqlım. Əğərdə doşman bəznən batır legioncları saqlıj torqan urıyqə yzenen bəznin təqsə, anıst qulı əzəly gene tygel, xətta ul bətenləj juq itələr!

„Barısn da ylekler jortına“

Gazıtbeznen bygenge, samında, german qes-korlere qulına esirge tesken ingliz R. Tajlor-nın Hindiyada bulqan qaçta tesergon foto-rosemnaren birbez. Bu rosemnoren kolonial xalqlarqa ingliz plutokratları nindi „azatlıq“ kitergenleklaren acıq kyrsatolar. Hindstanda qadottan tes zur acıq xokem sera. Ytkon jil ecenda gene 2 millionnar artıq hindler acıqtan yidelor

Rosenda: esta — acıq namajesında qatnasıuc hindlarnı ingliz qeskorlere qulqa alalar. Qarsıbıq kyrsatıvelorında uq senge belon qadap yterelolar. Sulda — yterelgen hindlarnı jok masınasına teşep ylekler jortına taşıjlar. Unda — ingliz politıse uramda xolsezleup jatqan hindne timer tajaq belon qadap ytera

„Azat ityceler“

Bol'şeviklar kyz bujau ocen, tuqan-narısbnzn faşizm tırnaqı astınnan qotqarabız, dip beten denjaqa sauladılar, barlıq kecelorena aqırdılar. 2 jıl bujına Stalin propagandasınan hem NKVD jortqıbelıynnan başqa jasegen, jaqni german qeskorlere tarafınnan azat itelgen olkelordoge xalıqlarnı janadan da yzlarenen qolları itorgo mataştlar.

Alar qotqardılarnı son? Juq. Kiresence, german qeskorlere tarafınnan qaldırılqan şaherlardə Stalin yzenen qəbaxət jortqıbelıq səjaseten qajep cibarde ham xalıqlarnı NKVDnıñ qanlı terrorına batırdı. 1941 nec jıldı qızıl-qeskorler eıgen-gı vaqıtta, yzenen tuşp yşkan auşın hem barlıq bajıqların utqa taşlap, qızıl qeskorlar belon berlekte eıgen-mağon her ber kesenen jazmıs NKVD qulına kyete. „Yzebeznen tuqan-narısbnzn, bezge timəslər ale“ dip, german qeskorlere belon kyemagen keseler, yzlarenen zur xata jasaqanlıqların inde jaxşy anladılar.

Sonq vaqıtta bol'şeviklarnıñ, hic ber qajebe bulmağan igence, eşce hem uqmıslıqlarqa jasağan vaxsılare jort-qıbelıqlar qotoqıce zur. Qızıl qeskorlar arınnan kilgen NKVD agentlari tarafınnan xokem başlana: ber terle de qajebe bulmağan balalar, xatın-qızlar, qart-qarıqlar ylem qazasına xokem itelalar, jaise keşe ajaq basmaqan jıraq Seberge ozatıslalar. Satısq, jausz keseler arqıslı. NKVD agentlari xabarlar qıalar. Germannar qul astında jasegen keseler NKVD tarafınnan maxsus xısaqqı alınsıq, bu keseler qajcan da bulsa ber konne çazaqa tartılacaqqların bilgelap qujalar. Bu keselerden, Sovetlar Sojuız, uttan qurıqqan kebek quırqa. Conki jausz keseler arqıslı NKVD agentrorıqların yz çıkalarenda tatıp, sonq vaqıtta germannar jaqında irken tormısta jasegenleklaren acıq raveste kyrdeler. Şulaj uq Germaniyada jaseyce xalıqların da ber terle terrorısz, irken ham raxat tormısta jaseylarena şandıslar.

Bu ike it hem ike tormı arasındaq ajırma ajıtp betergesez zur. Bu turıda monda jazıp torıbnı kirage de juq. Bolar barısn da beznen ocen acıq bilzele. Qısqaca qına itep ajı-

kənda, bol'şeviklar, xalıqlarnı qıru ocen nindi gene caralar bar, alarnıñ barında qullanalar. Tuqan illarenen keclap cibarelgen keşelorenen, keşe ajaq timəgen Seberde nicek jase-jeseklere, andaq tormısnıñ nicek bulacaq, julda barqanda acıqtan, salıqlıqtan ni qodere mixnət kyre-coklere bik acıq. Kyp sanda cibarel-gen keşelorenen nice oleş bu auşılıqlarqa cədsı alır?! Əlbəttə, kyp oleş həkək bulacaq. Jozar menləgen xalıq-nı jauszlarca ytergen bol'şeviklar, xəzer de hic beraynen de kyz jase-ne qaramıca, yzlarenen jauszlıq eşlaren davam itterecokler.

Şulaj itep, Ukraina belon Belorussiyen bol'şeviklar qulına teskon olkelare germannar vaqıtında torqan keşelorden „tazartıslar“.

Sonq vaqıtta bol'şeviklar xaqı-qıne belmıyecelore aidau ocen, ike jozle bulıp, „bez vaq millatlorne faşistlardan saqlıjbız“ dip beten den-jaqa janqratıp qocıqrılar. Yzlarenen syzlaren hem qocıqruların dore-lekke cıqaru ocen, satısq çan Kornej-uk julbaşılıqında Ukrainada qurac davlate tezedeler. Ləkin, bol'şeviklar, bu aldular belon ber kemne de şandıra almaslar! Ukraina çirenen ukrainalısların qısq, qırsıp betergəe, anda cit çırlorden kitergen başqa xalıqların tutırdılar. Şulaj bulqac monda nindi Ukraina davlate tozy bulıraq memkin?

Stalinın „azat ity“ digen syzen — tuşp yşkan çirenen, mallarınnan, jortınnan, barlıq xoquqlarınnan, nihajət çannarınnan da azat ity dip alnarqa kirək. Tormısnıñ hem suqsıbnıñ auşılıq Sovetlar Sojuızında jaseyce xalıqlar ocen in juqarı darəcə çitte. Masılaren ni raveste xəl itelye, anda jaseyce xalıqların qaratana bajılan-ğın. Bu qarar — bol'şevizmnıñ betery hem azatlıq jaulap aludan qıbarat.

- Jəhydilar gazıtise „Davar“ xəbere bujnca, SSSR da 300 000 polək jəhydlare toralar.
- Rimda, Badolio xianatənda qatnasıuc general Karacıolo qulqa alınsıq. Ul manax kiemeni kienep, ber manastıjırdə qacıp qalmaqıce bulqan.

AQŞ traktirlar ecen Italiə qızlar

Lissabonnan xəber ity bujnca, kypın tygel gene Alzirqa amerikalı-kıların tenge traktirlarında eşləy ocen Italiə qızlarınnan torqan berence transport kilgen. Amerika manazır, Alzirqa cibarelcek qız-ların jıs, — tes hem gəyde tezeləce səjkele bulusıña qarap, yz kyze belon saılap alqan. Her qız qulına 10 ar dollar aqca birelgen.

Transport Alzirqa kilep çitkək, Alzir traktireclər qızlar belon bik quzıqsına, alarqa „eşlre“ ocen zur aqcalar tylerge vaqde ite başlaqannar. Amerika manazır, Italiə qızlar ofitserlar jeri torqan beten traktir-larda bulacaqın beldergen. Tiz ken-nerdə Alzirqa 5000 Italiə qızınnan torqan ikence transportın kilye ketela.

Acısqqa ham xəjerelekke qaldırılqan kon jaq Italiə qızlarına pluto-krat „azat itycelere“ şundaj jana „xəzmət“ təqdim itələr.

Bol'şeviklar Badoliodan qənaqət tygellər

Məskəyde cıqa torqan „Suqsıq hem eşce səjnıf“ zurnalı, kon jaq Italiədə yz başına idare ity apparatın „faşist-lardan tazartı“ bujnca, „qəmali raveste“ ber nindi de eş eşlənmi dip Badolige səltali. Sovet zurnalı, Italiəgə qarata Məskəy konferensia-sında eşlaren „top məsələlər“nən Badolio xəkimə tarafınnan zur koc belon tormısqə asırsıbnıñ hem ajırım alqanda, zurnal, admiral Marino hem marsal Messeləren estan kitylaren talap ita.

Kəjefenə oxşamaqan

Ingliz-amerikalısların Rim şahərəne sonq hava həyemənnən ketelməgen qızq ber xəl cısqan. Bu xəl — Rim şahərənda jaseyce Vatikan qarşındaq ingliz vəkilenen protests. Protest tarix menə narsədan qıbarat: həyem başlanqanda, ingliz vəkile Osborn, matur bacqada, xuş isle gellər arasında jeri ikən. Ketelməgənda hava həyeme iqlan itelgen. „Mesken“ Osborn, yz tuqannarınnan qurqıp, ojaq qacırqa belmi, ber cırkəyge taba

jəgere başlaqan. Jaqında qarap torqan bacqacılər, qızq kyrməşke cıdsıjalmıj, şarqıldap kələ başlaqannar. Hava həyeme bety belon ingliz ilce-lərenen sərkətibə, „vəkilebezne bac-qacılər məsxərə qıldılar“ dip, Vatikan zandarm idarəsene protest jazqan. Məsələ xəzer „Vatikan“ xəkiməte tarafınnan tikşerela.

Argentinada çir teterəy

Kypın tygel gene San-Xuan el-kə-sənde çir teterəy buldı. Bu çir teterəy vaqıtında jortısz-çirsez qalqan 50 000 keşepojəzd hem aftomaşınalar belon ikence şahərgə kyrcerelənnar. Əlkəgə kilep çir teterəy nətiçeləre belon tanısqannan son, prezident Ramirets San-Xuan elkəsen xərbı zona dip, iqlan itkən.

Çir teterəy vaqıtında bik kyp keşe həkək bulqan. „Natsion“ iseməndəgə gəzite — xəzərgə qədar 3500 ylgon gəyde tabılqan dip belderde. Ləkin çimerelgen jortlar astınnan əle haman ylgon keşə gəydlərə cıqarılma ikən. Şulaj uq tuqannar tarafınnan kymel-gen ylekler de əle sanqa alın-maqannar.

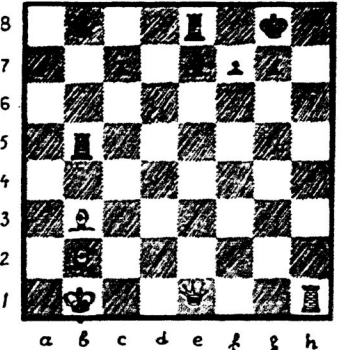
Şaxmat Bylege

Iske stil

XIX nec qəsr şaxmatclər, şaxmat ujnıb-ıla, qadətə matur, tıruu ujlə kombinatsıalor cızı torqannar ide. Şaxmat ujnıñ belon qızq-sınslar ələ tarafınnan ujnalqan partı-lorə ələ de soqlanıp qarşılar. Her ber matur, tıruu kombinatsı şaxmatda ujnı belon estetik qonaqlıony tudıra.

Cıbor kombinatsıalor ujlauş belon boranq şaxmat masterlarnın Andersennən dən beten şaxmat dənıjassına taralı. Gazıtbezne ujnclarqa Andersennən ber kombinatsıoson kyrsətep kitəbez:

Qaralar: Krg 8, Fb 8, Lb 5, e 8, S 7, peşka e 7, f 7, g 7 (8).

Aqlar: Kr b 1, Fe 1, Lb 1, Sb 2, b 3 (5).

Andersen kombinatsıane tybandəgə matur jul belon başlıq:

- 1. Fe 6 !! ... L: b 3
- Şərdə qaralar qorban itelgen ferezne əslar, aqlar fil belon „eb“ peşkanı alıp, ike jərəstə mat bıralar.
- 2. Lh 8 + !! ... Kr: b 8
- İkence qorban! Qaralar İdiansı alarqa maçıyr itelalar.
- 3. Fh 6 + ... Krg 8
- 4. Fg 7 X (mat).
- Çınnan da soqlanqıce kombinatsıal!

Gazıtbeznen 3 (60) nec sanındaq syz jarysına (krossvort) cəvap

- Horizontıl bujnca: 1. Qoder, 4. Lyvr, 7. Anglia, 9. Təka, 11. Angət, 13. Ana, 15. İon, 16. Q(ı)caqı, 17. As, 18. Panama, 20. Ara, 22. Ata, 24. Tarta, 26. İman, 27. Qəber (q), 28. Nıaz, 29. Qajsq.
- Vertikal bujnca: 1. Qatə, 2. Dəkar, 3. Eno, 4. Nıl, 5. İgay, 6. İnter, 8. Lamanı, 10. Şıqara, 12. Sonata, 14. Busıcaq, 17. Sətin, 19. Mamaj, 21. Arqa, 23. Anıq, 25. Taz, 26. İrakı.

Cəvaplı redaktor leg. Qıam Qılıf. Tatarsıhe Zeitung „Idel-Ural“. Berlin W 7, Dorotheenstrəbe 64. Druck: Deutcher Verlag, Berlin.